

УДК 371.134

**ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА ЯК ФАКТОР
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ
ВИХОВАТЕЛІВ-ДЕФЕКТОЛОГІВ ДНЗ**

Тельна О.А.

*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна
академія» Харківської обласної ради*

У статті розглянуто актуальні проблеми професійного становлення студентів дефектологічних спеціальностей. Доведено, що педагогічна практика в дошкільних навчальних закладах корекційно-розвивального та комбінованого типу має значний позитивний вплив на підвищення рівня педагогічної компетентності майбутніх вихователів-дефектологів.

Ключові слова: педагогічна практика, студенти-дефектологи, професійна компетентність.

**ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРАКТИКА КАК ФАКТОР
ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ
ВОСПИТАТЕЛЕЙ-ДЕФЕКТОЛОГОВ ДУЗ**

Тельна О.А.

В статье рассмотрены актуальные проблемы профессионального становления студентов дефектологических специальностей. Доказано, что педагогическая практика в дошкольных учебных учреждениях коррекционно-развивающего и комбинированного типа оказывает значительное позитивное влияние на повышение уровня профессиональной компетентности будущих воспитателей-дефектологов.

Ключевые слова: педагогическая практика, студенты-дефектологи, профессиональная компетентность.

**TEACHING PRACTISE AS A FACTOR OF PROFESSIONAL TRAINING
FOR THE PROSPECT EDUCATORS OF SPECIAL PRESCHOOL
SETTINGS**

Telna O.A.

The article explores some acute issues of the professional training with students of the Special Education departments. The analysis provided shows that teaching practice in special educational preschool settings has positive impact on the professional competence of the future special educators.

Key words: teaching practice, Special Education students, professional competence.

За умов постійної демократизації вітчизняної освіти дедалі більше уваги приділяється питанням ефективної організації навчально-виховного процесу: забезпечення доступності освіти для всіх категорій дітей, створення позитивного психологічного клімату в класі чи групі дитсадка, максимальний розвиток індивідуального потенціалу кожної дитини тощо. У цьому контексті на перший план висуваються проблеми ранньої допомоги дітям, із психофізичними розладами й зумовленими ними спеціальними освітніми потребами.

Якісне розв'язання проблем навчання, виховання, корекції та соціальної адаптації неповносправних дітей раннього віку безпосередньо залежить від рівня підготовки вихователів-дефектологів. Тож, у комплексі завдань, пов'язаних із формуванням професійної компетентності студентів педагогічних ВНЗ, особливого значення набуває проблема підготовки майбутнього вихователя-дефектолога дошкільного навчального закладу.

У спеціальній педагогіці питання підготовки фахівців-дефектологів були предметом досліджень багатьох авторів (І.М. Бгажнокова, В.І. Бондар, Г.В. Гуровець, І.Г. Єременко, С.Д. Забрамна, В.В. Засенко, Г.Г. Коренева, М.З. Кот, Ю.Г. Круглов, В.А. Лапшин, І.І. Левіна, С.П. Миронова, Н.М. Назарова, Б.І. Селіверстов, В.М. Синьов, С.М. Соколова, Л.І. Томічова, К.І. Туджанова, В.Є. Турчинська, О.Д. Чекурда, С.Н. Шаховська та ін.) [2]. Проте принципово важливі питання підготовки кваліфікованих педагогів - дефектологів із повною

вищою педагогічною освітою для дошкільних закладів і досі залишаються не достатньо вивченими.

Мета дослідження полягає в аналізі особливостей перебігу та визначенні можливостей педагогічної практики у формуванні професійної компетентності студентів педагогічних ВНЗ, які обрали фах викладача-дефектолога дошкільного навчального закладу.

Відомо, що подолання вад аномального розвитку не відбувається стихійно. Дитина з психофізичними розладами значно більшою мірою, ніж дитина, що розвивається нормально, потребує своєчасного й усебічного систематичного педагогічного впливу. Чим раніше розпочинається такий вплив тим більшого корекційно-компенсаторного ефекту вдається досягти. Отже, вихователям-дефектологам спеціальних дитячих садків, мережа яких в Україні розширюється, належить вирішальна роль у запобіганні та подоланні відхилень у психофізичному розвитку неповносправних дошкільників, формуванні у кожної дитини максимально можливого рівня сенсорного, фізичного, розумового, морального розвитку, у підготовці дітей до шкільного навчання. Тож ж системі корекційного навчання й виховання провідного значення набуває як особистість педагога, так і рівень його професійних знань і вмінь, серед яких найважливіше місце посідають корекційно-практичні.

Готуючи вихователя-дефектолога як спеціаліста в галузі корекційної роботи, вищий навчальний заклад має навчити його володіти всіма компонентами майбутньої професійної діяльності, найважливішими з яких є вміння переносити теоретичні знання в практичну роботу й коригувати помилки психофізичного розвитку дітей раннього віку.

Зокрема О.В. Мартинчук [1] наводить такі компоненти професійно-особистісної готовності майбутнього педагога-дефектолога з дошкільної освіти:

- мотиваційний – це сукупність стійких мотивів до роботи за умов інклюзивної освіти, спрямованість на здійснення ефективного процесу навчання й виховання, визнання кожної дитини суб'єктом навчально-виховної діяльності, формування внутрішньої готовності до позитивного сприймання дітей із особливостями психофізичного розвитку;
- когнітивний – система знань та уявлень про проблему інвалідності, особливості психофізичного розвитку осіб із обмеженими мож-

ливостями й особливості побудови освітнього процесу, у якому беруть участь діти з особливими освітніми потребами;

- креативний – відображає творчу активність й особистісні якості педагога, що дають можливість створювати нові матеріальні та духовні цінності, а також розвивати творчий потенціал дітей із особливостями психофізичного розвитку, ураховуючи їх можливості;

- діяльнісний – складається із способів і прийомів реалізації професійно-педагогічних знань у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами й передбачає формування в майбутніх педагогів відповідних професійних компетенцій.

По закінченні навчання вихователь-дефектолог мусить володіти загальнокорекційними вміннями (такими, як уміння прогнозувати корекційну роботу в дошкільному навчальному закладі, передбачати її результат тощо) і суто специфічними корекційними вміннями для того, щоб скоригувати помилки психофізичного розвитку дітей (забезпечувати рівномірне та всебічне формування їх особистості, запобігати виникненню вторинних ознак дефекту).

Головною метою практичної підготовки студентів-дефектологів є сприяння вихованню професійних якостей і психічних властивостей особистості майбутнього спеціаліста, розвитку у студента інтересу до обраної професії. Під час педагогічної практики студент-практикант, спираючись на зразки методичних матеріалів і посилаючись на настанови методиста, оволодіває основами конструктивно-планувальних, комунікативно-навчальних, організаційних, дослідницьких умінь. Усі види практичної підготовки організуються в межах навчального процесу й передбачають залучення студентів до систематичної педагогічної діяльності, до нових підходів у системі навчання й виховання дітей із вадами психофізичного розвитку.

Пасивна й активна педагогічна практика відіграє важливу роль у формуванні єдності теоретичної та практичної підготовки майбутніх бакалаврів-дефектологів, забезпечуючи комплексність системи дефектологічних знань й організаційних умінь, що, наразі, веде до становлення професійних компетенцій майбутнього вихователя-дефектолога. Із огляду на це, мета проходження студентами-дефектологами педагогічної практики у спеціальних дошкільних навчальних закладах полягає

у здійсненні їхньої теоретичної та практичної підготовки до роботи з дітьми, які мають відхилення в психофізичному розвитку.

Основними завданнями педагогічної практики студентів-дефектологів є:

1. Поглиблення, розширення, конкретизація й закріплення теоретичних знань, здобутих під час навчання та формування практичних умінь і навичок реалізувати ці знання в навчально-виховній роботі з дітьми з відхиленням у психофізичному розвитку.

2. Ознайомлення з особливостями корекційно-педагогічної, діагностико-консультативної корекційно-виховної, психокорекційної діяльності в дошкільних навчальних закладах, вихованцями яких є діти з психофізичними розладами.

3. Формування навичок самостійного планування та проведення з дошкільниками фронтальних, підгрупових, індивідуальних занять із запровадженням різноманітних методів, що активізують пізнавальну діяльність неповносправних дітей і корегують їхній психофізичний розвиток.

4. Формування вмінь і навичок розробки індивідуальних корекційно-розвивальних освітніх програм, виконання функцій дефектолога та вихователя в колективі неповносправних дітей раннього віку.

5. Ознайомлення з загальними вимогами до оформлення кабінету, з дидактичними посібниками й унаочненням (за нозологіями), необхідними для роботи з дошкільниками з відхиленнями психофізичного розвитку.

6. Формування вмінь і навичок проведення соціально-корекційної роботи з родинами, де виховуються діти з психофізичними розладами.

7. Виховання особистісних якостей (емпатії, співчуття), необхідних для успішної роботи як із неповносправними дітьми, так і з їхніми батьками; розвиток і закріплення любові до професії вихователя-дефектолога.

8. Актуалізація прагнення до всебічного поширення психолого-педагогічних знань, удосконалення своєї педагогічної майстерності, психологічної підготовки, творчого підходу до вирішення завдань виховання учнів із психофізичними розладами.

Ці завдання пасивної й активної педагогічної практики логічно реалізуються в корекційно-педагогічному, діагностико-консультативному, дослідницькому та культурно-просвітницькому напрямках професійної діяльності студентів-дефектологів.

Кожним із цих напрямів передбачається оволодіння комплексом теоретичних знань і практичних умінь, що забезпечують високий рівень виконання таких професійних обов'язків вихователя-дефектолога дошкільного навчального закладу:

1. Компенсація й корекція порушень у розвитку за умов особистісно зорієнтованого підходу до освіти й загального розвитку дітей дошкільного віку, з психофізичними розладами.

2. Педагогічне дослідження, освіта, розвиток, габілітація, реабілітація та соціальна адаптація дошкільників із особливими потребами як у спеціалізованих групах корекційно-розвивального навчання, так і в навчальних закладах, що реалізують програми інтегрованого навчання.

3. Розробка, коригування індивідуальних програм розвитку, освіти та корекційної роботи на основі психолого-педагогічної діагностики дітей дошкільного віку з психофізичними розладами.

4. Психолого-педагогічне вивчення особливостей психофізичного розвитку, освітніх потреб і можливостей неповносправних дітей дошкільного віку.

5. Надання консультативної допомоги членам родин дітей із розладами психофізичного розвитку в питаннях, пов'язаних із сімейним вихованням і соціалізацією неповносправних дітей раннього віку.

6. Планування корекційно-розвивальної роботи з урахуванням специфіки освітньої програми й індивідуальними особливостями психофізичних розладів (первинного та вторинного характеру), наявних у дитини.

7. Формування світогляду, естетичних уявлень і загальної культури в дітей із особливими потребами.

8. Пропаганда в суспільстві адекватного сприйняття й толерантно-го ставлення до дітей із вадами психофізичного розвитку.

Окрім того, важливим аспектом педагогічної практики студентів-дефектологів у спеціальних дошкільних навчальних закладах та загальноосвітніх дитячих навчальних закладах із групами комбінованого типу

є безпосереднє перебування в корекційно-розвивальному середовищі, що дає можливість майбутнім фахівцям не тільки оволодіти професійними навичками, а й установити неформальний емоційний контакт із аномальними дітьми, що забезпечує значне підвищення рівня емпатії, співчутливості, толерантності в майбутніх вихователів-дефектологів. Неабиякого значення також має щоденне спілкування з педагогами-практиками, які постійно працюють із неповносправними дошкільниками й можуть поділитися неоціненним практичним досвідом, набутим у результаті тривалої педагогічної діяльності в системі спеціальної чи інклюзивної освіти.

Отже, проведене нами дослідження цілей, завдань і можливостей педагогічної практики, яку проходять студенти-дефектологи в дошкільних навчальних закладах спеціалізованого та інтегрованого типу, показало її важливість у професійному становленні педагогів-дефектологів, забезпеченні високого рівня їхньої корекційно-педагогічної компетентності, розвитку загальної культури та належного ставлення до виконання професійної діяльності.

Під час педагогічної практики в дошкільному навчальному закладі студент-дефектолог оволодіває такими необхідними для майбутньої професійної діяльності вміннями та навичками:

- уміння планувати та проводити корекційно-розвивальну навчально-виховну роботу з групою та окремими дітьми,

- під час проведення занять використовувати доцільні методи і прийоми, добирати відповідний дидактичний матеріал і наочність, складати конспекти занять,

- детально вивчати й аналізувати нормативно-методичну документацію дошкільного навчального закладу і використовувати її в своїй практичній діяльності, [3]

- постійно підтримувати зв'язки з вихователями, логопедом, психологом і батьками дітей, що дозволяє забезпечити високий рівень підготовки педагогічних кадрів для роботи в системі спеціальної та інтегрованої освіти.

Подальшого дослідження, на нашу думку, потребують питання мотиваційно-ціннісного компоненту професійної діяльності майбутніх викладачів-дефектологів та можливостей їх залучення до волонтерської роботи.